

De basisopleiding geneeskunde: een school voor koekenbakkers?

"Moet het hier dan soms een school voor koekenbakkers worden?" Zo luidde de (historische) uitroep van een lid van de facultaire onderwijscommissie tijdens de bespreking van een nieuw curriculum.

Daarmee uitte dat lid zijn bezorgdheid over het zijns inziens dreigende wetenschappelijke verval binnen de medische opleiding nadat de twee-fasenstructuur allerlei veranderingen daarin mogelijk of noodzakelijk heeft gemaakt.

De vraag is natuurlijk of de medische opleiding ooit wetenschappelijk is geweest: al veel langer wordt immers smalend over een soort hogere beroepsopleiding (HBO) gesproken. Nog meer is de vraag wat het lid van de onderwijscommissie bedoelt met "wetenschappelijk". Bedoelt deze hoogle- raar dat de studie geneeskunde integraal doordrenkt moet zijn van hoge wetenschap- pelijke normen, of bedoelt hij dat de me- dische student naast een koekenbakker- HBO-opleiding voor de praktijkuitoefe- ning ook inzicht moet krijgen in het we- tenschappelijk denken? Of is dat zelfs niet voldoende en moet de student zich daadwerkelijk bekwalen in wetenschappe- lijk onderzoek?

En om welke soort wetenschappelijkheid gaat het dan? Het rationalisme, de logi- sche empirie, het kritisch-rationalisme, het constructivisme of zelfs het nieuwe natuurwetenschappelijke denken met een flinke scheut oosterse metafysika?

Wil zo'n bon-mot als de vergelijking met een koekenbakkersopleiding au serieux genomen worden, dan zal de hoogleraar toch eerst een gedetailleerd antwoord op al deze vragen moeten geven.

Laten wij eens proberen voor hem naar antwoorden te zoeken. De scheiding tus- sen HBO en wetenschap in de opleiding wordt aangehangen door Blume. Althans, hij definieert de medische praktijk als "the institutionalized processes of attachment and denial of the labels 'sic',

'disabled', 'at risk', 'abnormal', and the management of certain of the consequences for the individual (or occasionally for broader social groups) of such categorization through structured social interactions. Certain of these interactions will, typically have a major technical component."¹ Daar is weinig wetenschappelijks aan!

In schrille tegenstelling daarmee zegt Schipperges dat de geneeskunde geen toegepas- te wetenschap is, maar een wetenschap op zich², en wel exemplarische "Handlungswissenschaft".

Iedereen die niet blind is zal moeten er- kennen dat de praktijk aan de hedendaagse faculteiten is, dat er naast het praktizeren wetenschap wordt bedreven en dat dat prakti- zeren slechts als wetenschappelijk wordt ge- zien voor zover het materiaal toelevert voor die wetenschapsbeoefening. En iedereen die niet blind is zal moeten toegeven dat de ba- sis daarvoor het logisch-empirisme is.

Als we met deze vigerende toestand vrede hebben, op welke wijze zou de medische op- leiding, die in de traditionele curricula de eerste jaren toch voornamelijk onder- wijs in de basis-wetenschappen behelst, tekort kunnen schieten in vergelijking met de "echte" natuurwetenschappelijke oplei- dingen?

De medische opleiding staat wetenschappe- lijk in het geheel niet in de schaduw van de zuivere natuurwetenschappelijke studies! Laten we Rip aan het woord laten: "Opvallend is dat in de natuurwetenschappelijke oplei- ding niet, zoals men misschien zou verwach- ten, de wetenschappelijke methode expliciet naar voren wordt gebracht, maar in plaats daarvan de student uitgebreid wordt getraind in praktische vaardigheden en het hanteren van theoretische begrippen in concrete situ- aties." En hij vervolgt: "Onderzoek doen is een kunst die aangeleerd moet worden door ervaring op te doen onder toezicht van een leermeester, zoals vroeger in alle ambach- ten en kunsten de leerling en de gezelschap- pen langdurige training ondergingen voordat ze meester werden en zelfstandig een ambacht of kunst mochten beoefenen."

Met andere woorden: de medische opleiding - en elke andere opleiding - wordt pas we- tenschappelijk als er een wetenschappelijke stage aan wordt toegevoegd. Verreweg de mees-

te medische curricula zijn in die zin onwetenschappelijk omdat zij een gedegen wetenschappelijke stage ontberen.

Aan de Rijksuniversiteit Utrecht bestaat al lang een wetenschappelijke stage van vier weken. Dat wetenschappelijke aan die stage is echter een rekbaar begrip gebleken. Slechts zelden blijken de studenten met echte wetenschapsbeoefening in aanraking te komen, hetzij een experimenteel, hetzij een literatuuronderzoek. Ook meekijken bij een huisarts of het afstoffen van een archief zijn onder de vlag van wetenschappelijke stage gevaren. Sommige ijverige studenten hebben kunnen werken aan een deelproject van een onderzoek dat toch al bij een bepaalde vakgroep liep. Kenmerkend voor de onwil om medische studenten in een meester-gezel-verhouding in te wijden in de wetenschapsbeoefening is de uitspraak "maar je hebt helemaal niets aan ze!" Ook bij het praktische onderwijs in de wetenschapsbeoefening moet de student andere ambities dienen! Tekenend daarvoor is de spreekwoordelijke moeite die de coördinator van de wetenschappelijke stage zich jaar in, jaar uit moet getroosten om alle studenten geplaatst te krijgen. De geplande uitbreiding van de stageduur tot acht weken heeft voorlopig niet plaats kunnen vinden.

Onze piepkleine afdeling heeft het altijd tot zijn plicht gerekend studenten de gelegenheid te bieden een speciaal voor hen opgezet afgerond onderzoek te doen dat alle stadia omvat, van opzet en literatuurstudie tot het schrijven van een - niet zelden gepubliceerd - verslag. Het in deze aflevering van het Bulletin afgedrukte onderzoek van Tammer en Boere is daarvan een voorbeeld.

De bedoeling daarvan kan natuurlijk nooit grensverlegging zijn: men telt slechts de poging, niet het resultaat.

Uit de ervaringen met deze stage-studenten blijkt dat zij intens kennis maken met allerlei aspecten van de wetenschapsbeoefening, met name ook de mislukkingen en de teleurstellingen. Juist die zijn voor hen een openbaring en bepaald geen vrolijke, zoals blijkt uit het "PS" onder het verslag van Tammer en Boere. De studenten zijn daarop niet voorbereid; ook daarin schiet de medische opleiding "wetenschappelijk" tekort. Die verschaft de studenten eigenlijk al-

leen maar het populaire beeld van een "success story". De voorwaardelijke financiering heeft deze trend nog eens versterkt. "Goed" onderzoek is identiek geworden met "goedgekeurd" onderzoek. De criteria voor deze goedkeuring zijn publicaties in internationale tijdschriften met een hoge impact-factor. Glass vergeleek in een meta-analyse de uitkomsten van gepubliceerd onderzoek met congresverslagen en ongepubliceerde dissertaties. De officiële publikaties lieten een bias zien van eenderde standaardafwijking in de richting van de hypothese van de onderzoeker. De wetenschappelijke tijdschriften suggereren meer succes dan in het wetenschappelijk bedrijf voorkomt.

Toch wordt de schone schijn opgehouden. Kenmerkend is dat een door één van ons tijdens een curriculumhervorming gedaan voorstel om jaarlijks enige stafleden tijdens colleges te laten vertellen over het onderzoek waar zij zelf mee bezig zijn, zowel de successen als de mislukkingen, geen gehoor heeft gevonden. Het beeld dat de studenten van de medische wetenschap krijgen voorgeschoteld verschilt niet veel van wat in de zaterdagse bijlage van de Volkskrant of in de Margriet gebarcht wordt!

Doordat de studenten deze teleurstellingen niet kunnen verwerken en door het enorme kwaliteitsverschil onderling tussen stageplaatsen, staken veel studenten het speciaal voor hen opgezette onderzoek. Dat was het geval in twee van de drie in 1985 door één van ons ontworpen stages. In één geval halverwege, nadat er reeds zo'n 32 uur staf-tijd en speciaal aangeschaft materiaal in gestoken waren. De betreffende student ging toch maar liever alsnog, net als een jaargenote, "een paar eenvoudige metinkjes" op een functie-afdeling doen.

De conclusie is duidelijk. Stafleden moeten geen gratuite opmerkingen meer maken over de wetenschappelijkheid van de medische opleiding, maar zij moeten de hand in eigen boezem steken. De medische opleiding kan slechts een wetenschappelijk aureool krijgen door gedegen wetenschappelijke stages te creëren die speciaal voor de studenten zijn ontworpen en waarin zij een goede begeleiding krijgen in een meester-gezel-verhouding. De verschillende stages mogen daarbij niet te veel in "zwaarte" verschillen.